

Naslov članka/Article:

PRIJAVA, ZAKONSKA OBVEZA ZA UKREPANJE OB NEPOSREDNIH IZZIVIH OBRAVNAVE OTROKA IN DRUŽINE V PRIMERU ZAŠČITE PRED NASILJEM

*Reporting as Legal Obligation to Act on Immediate Challenges to
Child and Family Protection from Violence*

Avtorici/Authors:

Neža Miklič, Julija Pelc

DOI:

<https://doi.org/10.59132/viz/2025/1/17-25>

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje št. 1/2025, letnik 56

ISSN 0350 -5065

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2025

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/>

Neža Miklič, Policijska akademija na Višji policijski šoli Generalne policijske uprave

Julija Pelc, Zavod HERUKA

PRIJAVA, ZAKONSKA OBVEZA ZA UKREPANJE OB NEPOSREDNIH IZZIVIH OBRAVNAVE OTROKA IN DRUŽINE V PRIMERU ZAŠČITE PRED NASILJEM

Reporting as Legal Obligation to Act on Immediate Challenges to Child and Family Protection from Violence

<https://doi.org/10.59132/viz/2025/1/17-25>

IZVLEČEK¹

Otrok kot najranljivejši član družbe zlahka postane žrtev nasilnega ravnanja. Vsako nasilje, ki ga doživlja, žal tudi v okviru družine, lahko pomembno zmoti njegov psihološki razvoj in ima dolgotrajne posledice na njegovo duševno zdravje, kakovost medosebnih odnosov in (samo)uresničevanje v kasnejšem življenju. Največ otrok je žrtev dolgotrajnega nasilja, ki sega od zanemarjanja prek psihičnega, fizičnega in ekonomskega pa vse do spolnega nasilja. Največkrat so oblike nasilja kombinirane, si sledijo, se prepletajo, pa tudi stopnjujejo do najhujših posledic, ki se končajo s trajnimi poškodbami ali celo smrtjo. Takšni primeri izvršenega nasilja nad otroki obstajajo tudi v Sloveniji, zato je ključnega pomena, da kot strokovnjaki, ki se z otroki srečujemo na različnih ravneh in v različnih okoljih, prepoznamo znake, posledice nasilja in se nanje odzovemo ustrezno, učinkovito in etično odgovorno. V prispevku se osredinjamo na razumevanje, kaj nasilje je, ter na ozaveščanje o različnih oblikah nasilja in pomenu zaščite otroka, žrtve nasilja, ter na vlogo strokovnjakov, katerih dolžnost je ustrezno ukrepati. Podani so različni pravni vidiki, ki pogojujejo specifično ravnanje v okviru prijave in celostne zaščite otroka žrtve nasilja.

Ključne besede: nasilje nad otrokom, zloraba moči, dolžnost prijave, etična zrelost

ABSTRACT²

A child, as the most vulnerable member of society, can easily be a victim of violent behaviour from peers and adults. Any violence that a child experiences, including those caused by their own family, can have a significant and long-term impact on psychological development, mental health, quality of interpersonal relationships, and self-fulfilment throughout life. Most children are victims of enduring violence, from neglect to psychological, physical, economic, and sexual violence. Most often, forms of violence are combined and follow each other, intertwine, and seldom stop until the worst consequences occur, resulting in permanent injuries or even death. Such cases of violence against children also exist in Slovenia, so it is crucial that, as professionals who deal with children at various levels and in different environments, we recognise the signs and consequences of violence and respond appropriately, efficiently, and ethically. In this article, we focus on understanding what violence is, raising awareness of different forms of violence, and the importance of protecting the child, the victim, the role of experts, and our obligation to act. We discuss various legal aspects, including the need for specific behaviour in the context of applications and the comprehensive protection of victims of violence.

Keywords: violence against children, abuse of power, mandatory reporting, ethical maturity

1 Posamezni deli prispevka so bili objavljeni v članku z naslovom *Prijaviti ali ne prijaviti? Je to sploh (še) vprašanje?* avtoric Miklič Neže in Pelc Julije v *Psihoterapija otrok in mladostnikov: zbornik prispevkov 2. kongresa SKZP, 2024*.

2 Selected parts of the paper were published in an article entitled *To Report or Not: Revisiting the Question* by Miklič Neže and Pelc Julije in *Psychotherapy for Children and Adolescents: Proceedings of the 2nd Slovenian Association for Psychotherapy Congress, 2024*.

OTROK³ KOT NAJRANLJIVEJŠI ČLAN DRUŽBE

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2014) otroka opredeljuje kot »dečka ali deklico v prvih letih življenja«. Po Bobnar in Miklič (2015) otrok predstavlja prisposodbo nedolžnosti in neopisanega lista papirja, po Lahu (2012) je otrok še neoblikovano in nedoraslo bitje, ki se šele razvija in uči. Otrok je v procesu odraščanja in osebnostnega zorenja izpostavljen dejavnikom tveganja, ki vplivajo na njegov odnos do sebe in drugih, učinkovitost spoprijemanja s stresom, zmožnost stika s čustvi in mišljenjem ter vplivanja na njih. Izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2022 (Nacionalnega inštituta za javno zdravje), ki je primerjala stanje otrok in mladostnikov (v nadaljevanju otrok) pred pandemijo in med njo, kažejo, da je v Sloveniji med pandemijo prišlo do poslabšanja pri večini kazalnikov duševnega zdravja, kot so npr. nezadovoljstvo z življenjem, prisotnost klinično pomembnih težav v duševnem zdravju in prisotnost simptomov depresivnih in anksioznih motenj. Omenjene stiske presejajo razvojne krize odraščanja in sovplivajo na pojav težav na socialnem, čustvenem, kognitivnem, storilnostnem, telesnem in duhovnem področju.

Otrok v ključnem obdobju odraščanja potrebuje za svoj razvoj varno, podporno in spodbudno okolje. **Neprepoznane in nezdravljene stiske na duševnem področju lahko prerastejo v čustvene motnje, ki imajo na posameznika kratkoročne in dolgoročne posledice in so v prihodnosti lahko povezane tudi s slabšim akademskim uspehom, vedenjskimi težavami, povečanim tveganjem za zlorabo drog in nasiljem** (Poberžnik, 2023; Pelc idr., 2023).

Po Lešnik Mugnaioni (2014) otrok namreč spada v eno izmed najšibkejših družbenih skupin, ki za svoj psihološki, čustveni, socialni in fizični razvoj potrebuje odrasle. Temu pritrjuje Pavlovič (2008), ki navaja, da je »otrok izvorno šibkejša oseba, ki jo (v smislu družbene vloge) določa natančno to, da jo zaradi nezrelosti in izkušenosti v pravnih razmerjih zastopajo in zagovarjajo drugi – ravno v tem se razlikuje od odraslih ljudi«. Ker je otrok od odraslih odvisen materialno, socialno, pravno, finančno itd., to povzroča njegovo veliko ranljivost v odnosu in je lahko izpostavljen zlorabi moči s strani tistih, ki bi zanj morali skrbeti, k čemur Lešnik Mugnaioni (2014) še dodaja, da se njegova ranljivost in tveganje za zlorabo dodatno povečata, kadar je šibkejši zaradi svojih osebnih okoliščin, prikrajšanosti ali posebnih potreb.

Tomori (2006) podrobno pojasnjuje, da otrok ni le »pripravna« žrtev vsakovrstnega nasilja samo zato, ker je najbolj nemočen in neogljjen, torej najšibkejši člen v verigi, ampak tudi zato ker zaradi svoje popolne odvisnosti od družine vlogo žrtve sprejema in »pristaja« nanjo ali pa jo neredko ob nezadoščenih potrebi in pomenu celo vzdržuje. Osebnost otroka se oblikuje pod vplivom zelo različnih dogajanj. Med temi so izjemno pomembna prav tista, ki se zastavijo v družini in v odnosih z osebami, ki so otroku najbolj pomembne. Občutek varnosti in sprejetosti, ki ga otrok razvija v lastni družini, je pogoj za to, da bo nekoč kasneje kot zrela odrasla oseba z gotovostjo in pogumom oblikoval svoje življenje in z občutkom za čustva drugih

vstopal v življenja drugih ljudi. Vsako nasilje, ki ga otrok doživlja v svoji družini, lahko pomembno zmoti razvoj.

NASILJE NAD OTROKOM KOT ZLORABA MOČI

Nasilje nad otrokom je del preteklosti in je del sedanjosti. Vsak otrok je lahko žrtev nasilja, pri čemer je največ otrok žrtev dolgotrajnega nasilja. Oblike nasilja, ki jih otrok doživlja, so zelo različne in segajo od zanemarjanja prek psihičnega, fizičnega in ekonomskega pa vse do spolnega nasilja. Največkrat so oblike nasilja kombinirane, si sledijo ter se prepletajo, pa tudi stopnjujejo do najhujših posledic, ki se končajo s trajnimi poškodbami ali celo smrtjo. Takšni primeri nasilja nad otroki obstajajo tudi v Sloveniji (Miklič, 2023).

Nasilje je pojav, kjer deluje veliko dejavnikov tveganja in varovalnih dejavnikov, sprožilcev na ravni celotne družbe, šole, družine in posameznika (Društvo psihologov Slovenije, v nadaljevanju DPS, 2023). Med dejavniki tveganja, odgovornimi za porast stisk in razvoj čustvenih motenj ter drugih težav na področju duševnega zdravja pri otrocih žrtvah nasilja, se vztrajno ponavlja problematika, ki vznikata tudi kot posledica izpostavljenosti nasilju. Vrtec in šola, ki jo otrok obiskuje, naj bi predstavljal »varno točko« – mesto zaščite pred nasiljem. Psihologi (DPS, 2023) izpostavljajo, da se vzgojna moč vzgojno-izobraževalnih zavodov (v nadaljevanju VIZ) začne s spodbujanjem zdravega načina življenja in kultivacijo medosebnih odnosov ter s preprečevanjem neželenih ravnanj. Šola je zanje ključen prostor učenja o delovanju skupnosti, kjer izkušnje kažejo, da je na področju preprečevanja nasilja nad otroki treba ohranjati stalno budno pozornost. V nekaterih primerih to žal ne velja celo za strokovne delavce, mentorje, trenerje idr., ki bi otrokom morali zagotavljati absolutno varnost, zaščito in spoštljivo podporo.

O nasilju govorimo, ko se v konfliktnih situacijah soočamo z oblikami vedenja, ki odražajo **nesorazmerje moči**. Oseba, ki izvaja nasilje, na svojevrsten način zlorabi svojo moč zato, da bi drugo osebo »nadzorovala, ustrahovala, ji škodovala, jo ponižala, razvrednotila, ji vzela moč, si jo podredila, jo izkoristila ali jo uničila (Društvo za nenasilno komunikacijo, v nadaljevanju DNK, 2024). **Nasilje** torej izhaja iz **neravnovesja moči** med dvema ali več osebami oziroma skupinami ljudi« in se dogodi enkrat, lahko v intenzivnejši obliki, ali pa se ponavlja.

Otrok, ki v nekem trenutku staršem še upa povedati, da ga je strah, da ga boli psihično in fizično nasilje, je lahko v naslednjem trenutku z njihove strani utišán. Kaznujejo ga, ker jih je s tem, ko se je zaupal učiteljici, svetovalni delavki ali drugi osebi, izpostavil. Prestrašeni in jezni ga ustrahujejo z morebitnimi posledicami in pri njem vzbudijo **čustvo krivde in odgovornosti** ter prepričanje, da je kazni, ki jo je dobil, zaslužil, ker je bil »poređen«. Ustrezen odziv strokovnih delavcev za zaščito otroka, žrtve nasilja, je ključen za prekinitev kroga nasilja.

Otrok že sicer težko spregovori o težavah, ki izvirajo iz družinskih odnosov (konflikti med staršema, med starši in njim, alkoholizem, razveza itd.). **Staršem je lojalen in lahko dolgo trpi, preden svojo stisko zaupa izbrani osebi.**

3 Po Konvenciji o otrokovih pravicah (1989) je otrok človeško bitje v starosti do 18 let, zaradi česar bo v prispevku enotno uporabljen izraz otrok in ne otrok in mladoletna oseba.

Ko družina ne deluje več kot varno okolje, izpostavi Rus Makovec (2024), »največjo škodo utrpijo najšibkejši člani – otroci, saj nimajo razvite ne telesne moči, ne psiholoških obramb, s katerimi se pred destruktivnimi vplivi okolja (tudi lastne družine) lahko zaščitijo odrasli ljudje, ne socialne moči, da si na primer poiščejo pomoč v okolju zunaj družine ali si celo izberejo drugi dom. Otrokom je družina, v kateri so rojeni, edina, ki jo poznajo«, in zato poskušajo ob pritiskih ali zapostavljanju poiskati neki način vedenja, za katerega se jim zdi, da bo zmanjšal tveganje in bolečino. Tragična posledica vedenja, s katerim skušajo otroci zmanjšati nevarnost, je v tem, da se nevarnost slabega ravnanja poveča (če so bolj ponižni in ubogljivi, se nasilnejš še bolj spravi nanje, ker ni odpora; če otroci postanejo agresivni in se upirajo, je to dodatni izgovor za nasilje nad njimi).

Izkušnje sodelovanja s starši v VIZ-u kažejo, da je vzpostavljane stika s tistimi, kjer pri njihovem otroku v šoli opažajo določene stiske, posebnosti, lahko bolj zahtevno, vedenje staršev pa izogibajoče. Rus Makovec (2024) izpostavlja, da je »nevarnost prilagoditve na nevarno družino v tem, da člani ne iščejo pomoči, ker so se navadili na realnost svojega življenja«. Tudi če poiščejo pomoč pri svetovalcu/psihoterapevtu, ni zagotovila, da se bodo ob nujni spremembi stvari kratkoročno izboljšale, lahko se celo poslabšajo. **Soočati se z negotovostjo, strahom in tesnobo pred spremembo in neznanimi posledicami, je lahko za žrtve nasilja večji izziv, kot ostati v znanem.**

PREPOZNAVANJE, USKLAJENO UKREPANJE IN STROKOVNA POMOČ

Sooblikovanje varnega in zaupljivega delovnega odnosa

Kompleksnost posledic, s katerimi se posledično sooča otrok, ga lahko vodi k iskanju pomoči pri tudi svetovalcu/psihoterapevtu. Ko otrok, žrtev nasilja, utrdi občutek zaupanja v odnosu s svetovalcem/terapevtom in se počuti dovolj varnega, lahko z večjo verjetnostjo izpove, da je (bil) žrtev nasilja. Kakovosten delovni odnos, ki omogoča tudi večje razkrivanje sebe, se gradi postopoma, pri čemer ima svetovallec/terapevt pomembno in aktivno vlogo, ki se začne z njegovo pristno zavezanostjo procesu in odnosu, z nudenjem pomoči in odločne podpore, sočutne, človeške topline. Empatija, sprejemanje in pristnost svetovalca/terapevta so temeljni elementi Rogersove triade (Grad Tekavčič, 2004).

Joyce in Sills (2014) navajata, da v začetni fazi svetovalnega/terapevtskega procesa k postavljanju temeljev kakovostnega odnosa prispevajo tudi postavljanje jasnih dogovorov, sooblikovanje varnega prostora, spoštovanje načela zaupnosti, fenomenološko raziskovanje, spodbujanje procesov zavedanja in samo-odgovornosti, kakovostno poslušanje, terapevtova/svetovalčeva prisotnost in vključenost, gradnja dialoškega odnosa, spodbujanje samopodpore ob sočasnem nujenju ustrezne podpore, identifikacija in razjasnjevanje potreb, ki vznikajo v procesu pomoči, upoštevanje morebitnih kulturnih in drugih vsebin ter potencialnih razlik s strani svetovalca/terapevta ter predvidevanje morebitnih posebnosti posameznega otroka, ki je lahko tudi žrtev nasilja (npr. samopoškodbeno vedenje, spolna zloraba, različne čustvene težave ali motnje itd.). Ob navedenem je pomembno upoštevati, da v proces oblikovanja in izvajanja načrta pomoči dejavno

in starosti prilagojeno vključujemo tudi otroka. Sočutno in zavzeto sodelovanje z otrokom, žrtvijo nasilja, vpliva, da le-ta odraslim, ki so vključeni v proces pomoči, lažje zaupa, z večjo verjetnostjo dosega zastavljene cilje, kot je na primer opolnomočenje za soočanje z vsakodnevnimi izzivi. **Otrok, ki biva v okolju, ki zanj ni varno in ga ogroža, bo v odnosu, kjer se čuti viden, slišan, prepoznan, varen in v katerem hkrati verjame v dobronamernost svetovalca/terapevta, da deluje v njegovo dobro, z večjo verjetnostjo hitreje pripravljen spregovoriti.** Na temelju strokovnega znanja in kakovostnega poslušanja bo svetovallec/terapevt prepoznaval simptome, po katerih bo lahko utemeljeno sklepal, da je otrok morebiti žrtev nasilja.

Poslušanje, skriti ključ do boljše komunikacije

Ob specifičnih oblikah nasilja se otrok, žrtev nasilja, še posebej mlajši otrok, morebiti ne zaveda, da je to, kar se mu dogaja, nasilje. Dojemanje nasilja je med drugim odvisno od oblike nasilja, mentalne starosti otroka in odnosa z osebo, ki izvaja nasilje. »Danes čutim krivdo, ker sem tekmovala. Da sem se počutila dobro, da imam več očetove naklonjenosti kot ...« je povedala odrasla oseba, ki je bila kot otrok žrtev spolne zlorabe. »A čutila sem, da nekaj ni prav.« Posebej zapleteno je, ko je otrok žrtev spolnega nasilja, storilec pa nekdo, ki bi mu sicer moral nuditi varnost in ga ima otrok rad. Ko spozna, da je to početje napačno, si ne upa povedati, misli, da je sam kriv za to, kar se mu dogaja. Meni, da bodo drugi mislili, da je »slab in pokvarjen«, da mu nihče ne bo verjel. Zaradi tega otrok, žrtev zlorabe, molči in se pogreza v občutja krivde in sramu (Bagg idr., 1986; Frei, 1996). »Po tihem zapeljani« (Adams, 2013) lahko ostanejo zmedeni, ko se znajdejo v vrtincu nasilja, tlakovanega z manipulacijo moči s strani osebe, ki jo poznajo in ki bi jih, nasprotno, morala zaščititi pred nevarnostjo. Prijaznost, ki je je bil otrok, žrtev zlorabe, deležen s strani te osebe, je morebiti edina, ki jo od nje dobi v času, preden sledi zloraba. Tako dobiva dvojne informacije, kar ga dodatno zmede in naredi negotovega, saj mu pozornost odrasle osebe, ki ji zaupa, hkrati lahko tudi prija, nasilje, zloraba pa boleče uklešča.

Otrok, žrtev zlorabe, pogosto, še posebej v zgodnjem otroštvu, ne zmore prepoznati dinamike nasilja, razbere pa jo lahko svetovallec/terapevt, ki je strokovno podkovan in seznanjen z znaki in posledicami doživljanja nasilja (DNK, 2017; DNK, 2023), ki zna opazovati ter poslušati celoto, to, kar je izrečeno, opaženo, in tisto, o čemer posameznik ne govori, molči.

Da bi otrok, žrtev nasilja, občutil, da ga odrasli pozorno poslušajo in se zanima za vsebino, ki jo sporoča, je pomembno razvijati večini poslušanja in (terapevtske) prisotnosti. Ozaveščeno celostno poslušanje svetovalcu/terapevtu omogoča, da lahko otroka, žrtev nasilja, zares sliši in ga razume v njegovi situaciji. Trimboli (2022) opozori na **pet ravni poslušanja**, ki so pomemben ključ do kakovostnega sporazumevanja.

1. Poslušati sebe. Zdi se preprosta, a je pogosto spregledana osnova poslušanja. Brez resničnega povezovanja in poslušanja sebe, kar se dogaja v »lastni glavi«, ni možno biti popolnoma prisoten v odnosu z drugim.

2. **Poslušati vsebino.** Pomeni, da je med poslušanjem pomembno usmeriti pozornost na skladnost komunikacije in opaziti usklajenost med tem, kar nekdo govori, in tem, kako to govori. Slednje bo bolj zanesljivo, ko poslušalec posluša celostno in je v stiku z »glavo – srcem – črevesom«, to je v stiku s svojimi mislimi, čustvi in občutki.
3. **Poslušati kontekst.** Poslušalcem prinese globino razumevanja druge osebe, kar lahko razjasni razumevanje situacije. Ob tem se poslušalec osredotoči na raziskovanje vzorcev v sogovornikovih besedah in na razumevanje njihovega ozadja, pa tudi ozadja pogovora.
4. **Poslušati neizrečeno.** Slišati neizrečeno, je po mnenju avtorja močna metoda razumevanja drugih na globlji ravni. Predstavlja pomemben način za zapolnitev vrzeli med sogovornikoma. Med pogovorom je pomembno redno raziskovanje tega, kar mislita (in občutita, doživljata), in tega, kar sta rekla in česar nista izrazila. Slednje zahteva čuječo prisotnost in preklapljanje pozornosti od sogovornika k sebi in nazaj k sogovorniku. Gre za kontinuiran dvosmerni proces usmerjanja pozornosti.
5. **Poslušati pomen.** Slednje je najgloblja raven pogovora. Pomeni se oblikujejo tako pri osebi, ki govori, kot pri poslušalcu, kolektivni pomen pa se ustvari s pogovorom, raziskovanjem pomenov in odnosa do njih. Ob tem je ključen tudi odnos med sogovornikoma. Poslušanje na ravni pomena pomaga svetovalcu/terapevtu bolje razumeti pogovor in sogovornika/otroka, žrtev nasilja, saj poslušati pomen omogoča širok spekter perspektiv ter možnosti za nadaljevanje obravnave.

Za otroke se je treba zavzeti

Svetovalci/terapevti, strokovni delavci v VIZ-ih, zdravstvu in drugih poklicih pomoči so odgovorni za zaščito in varovanje tudi osebnih podatkov o vključenih posameznikih, razen v izjemnih primerih, ki jih določajo posamezni zakoni, pravilniki in etični kodeks ravnanja, na primer Kodeks poklicne etike psihologov, Etični kodeks Slovenske krovne zveze za psihoterapijo ali drugih poklicnih skupin. Skladno z njimi se je v primeru obravnave otroka, žrtve nasilja, vsak odrasli dolžan odzvati, še posebej pa v vlogi strokovnjaka, kjer je pomembno upoštevati predhodno sprejete protokole ravnanja v primerih nasilja. Pri vključevanju in informiranju otoka, žrtve nasilja, je pomembno upoštevati njegovo starost in zrelost, težo nasilnega dejanja ter kdo je povzročitelj nasilja, tudi ko gre za preprečevanje zunajšolskega nasilja (Miklič, 2023). Ob strokovnih in etičnih dilemah se strokovnjak vselej lahko posvetuje z nadrejenim, s supervizorjem, predstavniki poklicnega združenja, pa tudi drugimi strokovnimi kolegi, s katerimi sodeluje na področju preprečevanja nasilja.

Predhodno je pomembno skrbeti tudi za kontinuirano spoznavanje in učenje etičnih vsebin ter razvoj etične zavesti v času študija in zaposlitve. Poleg opisanega se je dobro opreti na že pripravljena gradiva tudi na področju etike, kot je na primer vsebina v znanstveni monografiji Psiholog v dilemi, Modeli in tehnike za ravnanje v etično občutljivih situacijah (Čerče idr., 2023). Avtorice med drugim izpostavijo naslednji model procesa etičnega odločanja, ki omogoča prenos etičnega znanja v etično ravnanje, na novo pa model izpostavlja pomen preučevanja lastnih osebnih vrednot in prepričan psihologa, evalvacije oz. samorefleksije etične odločitve.

Model etičnega odločanja za psihologe Lorraine M. Zinn (Zinn, 1993, v Čerče idr., 2023) je prenosljiv tudi v druge situacije (svetovanje/psihoterapija) in vključuje naslednje korake:

1. Najprej poiščite in poimenujte problem, ki ga želite rešiti.
2. Zberite vse ustrezne informacije.
3. Raziščite etične kodekse, poiščite obstoječe odgovore, ki se pojavljajo v zvezi z vašo dilemo.
4. Preučite svoje osebne vrednote in prepričanja.
5. Posvetujte se z izkušenimi kolegi in drugimi psihologi.
6. Sestavite seznam možnih odločitev.
7. Če je le mogoče, poiščite situacijo, v kateri so vsi zmagovalci (»win-win«).
8. Vprašajte se: »Kako bi se počutili člani moje družine, če bi jutri v časopisu objavili mojo odločitev, in kako sem prišel/-la do svoje odločitve?«
9. Ne hitite z odločitvijo.
10. Sprejmite najboljšo možno odločitev, kljub temu da ni optimalna za vse.
11. Ponovno ocenite vašo odločitev, ko preteče nekaj časa.

V poklicnih situacijah je pomembno ohraniti skrb za stalen in ozaveščen **razvoj etične zavesti**. Ko se svetovalci/terapevti ali drugi strokovnjaki znajdejo v situaciji, kjer je nekdo žrtev nasilja, je pomembno razmejiti, ali je med njimi tudi otrok in/ali odrasli. Na soočanje in ukrepanje v tovrstnih situacijah se lahko strokovnjaki v veliki meri dejavno pripravijo že pred nepredvidljivim dogodkom. Priprava poteka na strokovnem in osebnem nivoju, s poznavanjem pripadajoče zakonodaje, z učenjem specifičnih kompetenc in krepitevijo osebnostne čvrstosti, odpornosti ter z razvojem etične zavesti za etično ravnanje, vse navedeno predstavlja tudi pomembno **skrb zase**. Govorimo o fazi predpriprave. Poleg že omenjenega pomena predhodnega oblikovanja protokolov za ravnanje v primerih nasilja nad otrokom, poznavanja ključnih akterjev, izvajalcev posameznih nalog in medresorskega povezovanja izkušnje kažejo, da sta za proces strokovne rasti in učinkovite pomoči pomembni še sprotne refleksija in evalvacija opravljenega dela. Omogočata nadgradnjo strokovnih kompetenc, osebn(ostn)o zorenje in načrtovanje izboljšav. Tako lahko delujoči strokovni tim dosega večjo učinkovitost v dobrobit otroka, žrtve nasilja.

Posledično lahko govorimo tudi o **doseganju etične zrelosti strokovnjaka**. Carroll in de Hann (2012, cit. v: Hawkins in Shohet, 2012, str. 134) opredelita etično zrelost kot: »imeti reflektivno, racionalno, čustveno in intuitivno sposobnost, da se strokovnjak odloči, katera dejanja so pravilna ali napačna, dobra in boljša, imeti odpornost in pogum za izvajanje teh odločitev, biti odgovoren za etičnost sprejete odločitve (javno ali zasebno) ter biti zmožen učiti se iz izkušenj in z njimi živeti«.

Je na temelju zapsanega prijaviti ali ne prijaviti sploh še vprašanje?

Strokovnim delavcem, zaposlenim v VIZ-ih, zdravstvu, na policiji in drugje, je moč položena že v vloge, odgovornosti in pristojnosti nalog, ki jih opravljajo. Zaradi tega je za-

vedanje in preišljeno, sočutno ravnanje strokovnjakov pri obravnavi otroka, žrtve nasilja, ključno, saj pomembno vpliva na kakovost medosebnih odnosov.

Otrok, žrtev nasilja, na osebo, ki je do njega nasilna, nima nobenega vpliva, zato ga kritizirati za prepočasno ukrepanje ali neodzivanje na nasilje, ki ga doživlja, ni niti primerno niti strokovno. (Slednje ni primerno niti do odraslih, ki doživljajo nasilje.) **Pripominjati, zakaj ni povedal že prej, kaj se mu dogaja, ali ga kritizirati, da je celo sam izzival, pri njem okrepi že prisoten občutek krivde, strah in občutek nesprejetosti.** Prav tako je napačno usmerjati otroka, žrtev nasilja, da osebi, ki mu povzroča nasilje, na primer staršem, sam izrazi, da je to, kar doživlja, zanj neprijetno in da se ob tem počuti slabo. Takšen nasvet strokovni delavec sicer pojasni kot učenje izražanja čustev, doživljanja, spodbujanje asertivne komunikacije in pogovora med starši in otrokom, zmanjka pa mu kritične samorefleksije in zavedanja, da je pošiljanje otroka, žrtve nasilja, v ogenj neprimerno dodatno izpostavljanje nasilju s strani prestrašenega odraslega, ki bi ga moral zaščititi in delovati skladno s predpisanimi protokoli. Z neprevzemanjem odgovornosti ga tako dodatno ogrozi.

Ključno je, da se v trenutku, ko otrok, žrtev nasilja, izbrani osebi spregovori o nasilju, ki ga doživlja, le-ta odzove primerno: ga poslušaj, sliši, pristopi, potrdi njegovo izkušnjo, mu pomaga in poskrbi za njegovo varnost, zaščito (Blagg idr., 1989; DNK, 2023; Salvador, 2022). Že v primeru suma povzročitve nasilja, kar je podrobneje pojasnjeno v nadaljevanju prispevka, ko je otrok žrtev nasilja, je nujno treba delovati skladno z veljavnimi zakoni in protokoli na področju preprečevanja nasilja ob sočasnem upoštevanju kodeksa poklicne etike. Tudi odrasla oseba, žrtev nasilja, pa naj bi ob podpori strokovnjakov poskrbela za morebitne korake samozaščite in s tem zaščitila svoje otroke, če jih ima, saj lahko izpostavljenost nasilju otroku, žrtvi nasilja, povzroča psihološko travmo.

Filipčič in Klemenčič (2011) izpostavljata, da je pomembno, da so za izvedbo vseh nalog in kakovostno sodelovanje pri nadaljnjih postopkih zaščite otroka, žrtve nasilja, strokovni delavci »varni, močni in svobodni«, kar jim »omogočata znanje in jasen sistem pomoči otroku, ki deluje tudi v praksi in ni le del nekega pravilnika ali zakona. Pomoč v šoli in pomoč drugih institucij v sodelovanju s šolo bosta otroku, žrtvi nasilja, ustvarili občutek razumevanja in varnosti.« Otrok, žrtev nasilja, potrebuje celovito podporo v VIZ-ih in drugih okoljih pri zaščiti pred kakršno koli obliko nasilja, tudi zunajšolsko (Miklič, 2023). Skrb za vse otroke sega onkraj meja »šolskega območja«.

Otrok, žrtev nasilja, potrebuje raznoliko podporo in pomoč, zato je pomembno, da sodelovanje med strokovnimi službami poteka usklajeno in predvidljivo, vključno s strokovnjaki nevladnih organizacij, ki delujejo na področju ozaveščanja javnosti, zaščite otrok, žrtve nasilja, in drugih kot tudi na področju podpore vzgojiteljem, učiteljem in drugim strokovnjakom ter dela z osebami, ki povzročajo nasilje. Pri načrtovanju in izvajanju pomoči je pomembno, da se **otroka, žrtve nasilja, ne obravnava kot objekt,** temveč ga je treba v proces pomoči vključevati dejavno, skladno z njegovo starostjo, zmožnostjo, ter ga pravočasno informirati in podpirati pri sprejemanju odločitev. Za dolgoročno razrešitev konfliktnih situacij, odpravo nasilja in njegovih posledic je pomembno dodatno strokovno delo

tako z otrokom, žrtvijo nasilja, kot z osebo, ki povzroča nasilje, ter s sistemom (družino), četudi družina posledično ne ostane skupaj. Vloga staršev se s tem ne prekine.

Doživljanje nasilja je eden od pomembnih dejavnikov tveganja za razvoj duševnih bolezni in čustvenih stisk, zato je priporočljiva vključitev v svetovalni/psihoterapevtski proces. Strokovnjaki s subspecialističnim znanjem obravnave nasilja lahko pomembno podprejo otroka, žrtev nasilja in družino, da v varnem okolju izpove svoje izkušnje, se uči večšin sporazumevanja, razumevanja potreb in želja drug drugega, učinkovitih načinov čustvenega samouravnavaanja z vrstniki in odraslimi, spoprijemanja s stresom, reševanja konfliktov, ter podprejo razvoj občutka lastne vrednosti in samozaupanja.

Zgodnje prepoznavanje, usklajeno ukrepanje ter strokovna pomoč so ključni, da se posledice doživljanja nasilja ne ukoreninijo v odraslost. Za storjeno nasilje je vselej odgovoren povzročitelj nasilja, strokovni delavec, svetovalac/psihoterapevt pa se mora na nasilje odzvati in dejavno ukrepati v smeri zaščite otroka, žrtve nasilja. **Vsi odrasli moramo postati glas in dejavnik zaščite otroka, žrtve nasilja.** V primeru prepoznega odzivanja (na primer »Saj ji je samo dve grdi besedi rekli, tokrat je ni niti odrinil« ali »Bila je samo ena vzgojna« ali »Zdaj pa se še hecati ne smemo več!« reče oseba, ki neprimerno izpostavlja telesne attribute mladostnice) se lahko zgodi, da se v določenem okolju (razred, šola, interesna društva, klubi itd.) **kultivira nasilje z nekritičnostjo odraslega do svojega ravnanja in dvigovanjem praga tolerance do nasilnega vedenja.** Z neukrepanjem odgovornih, ki so jim otroci zaupani v varstvo, učenje in vzgojo, ne glede na to, ali se nasilje dogaja v šoli, doma ali »nekje vmes«, se ustvarja okoliščine, da se le-to utrjuje in razrašča, stiska otroka pa večja in pogloblja. Žal smo v praksi priča pripovedim danes že odraslih ljudi, ki so bili kot otroci žrtve nasilja, ko pa so to povedali nekomu, ki so mu zaupali, pa je ta molčal in dopustil, da se je nasilje nadaljevalo. **Strah odraslih ne sme nikoli postati razlog za neukrepanje.**

Za lažje utemeljevanje strokovno odgovornega ravnanja v nadaljevanju prispevka podajamo tudi pravne okvire, ki razjasnjujejo in utrjujejo odločitev in zavedanje, kakšne so vloge, odgovornost in naloga strokovnjaka, ne glede na delovno mesto, ko se sooči z otrokom, žrtvijo nasilja.

OTROK IN NJEGOV PRAVNI STATUS V SLOVENSKI ZAKONODAJI

Za statusno in državljansko zaščito otrok nujno potrebuje državo (Lešnik Mugnaioni, 2014). S sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah (KOP) kot »ustave otrokovih pravic« je mednarodna skupnost določila, da so otroci tisti, ki potrebujejo posebno skrb in zaščito. KOP je otrokom poleg zaščite podala tudi status nosilcev pravic. Varstvo otrokovih pravic je v Republiki Sloveniji zagotovljeno v Ustavi, kjer je v 56. členu med drugim v drugem odstavku določeno: »Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon« (Miklič, 2023).

Nasilje nad otrokom se pogosto enoznačno, ne nujno ustrezno, povezuje z nasiljem v družini, le-tega pa v logičnem sosledju z Zakonom o preprečevanju nasilja v družini (ZPDN-A), ZPDN-A (2016) nasilje v družini opredeljuje kot prepovedano, ga pojasnjuje kot uporabo fizičnega, spol-

nega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega člana nad drugim oziroma kot zanemarjanje ali zalezovanje žrtve ne glede na starost, spol ali katero koli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročitelja nasilja. V 3. a-členu ZPND-A (2016) posebej jasno opredeljuje, da je telesno kaznovanje otroka prepovedano, kakor tudi da je otrok žrtev nasilja v družini, če je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, kjer se nasilje izvaja, zaradi česar bi moral uživati posebno varstvo.

Nasilje in zloraba otroka kot kaznivo dejanje in uradna oseba kot pravno odgovorna oseba

Skozi leta so se oblikovali zakoni in členi, ki dodatno opredeljujejo prijavitveno dolžnost ter dolžnost ukrepanja pri obravnavi otroka (Miklič, 2023). Zakon o kazenskem postopku (2012) v 145. členu določa, da so vsi državni organi in organizacije z javnimi pooblastili dolžni naznaniti kaznivo dejanje, za katero se storilec **preganja po uradni dolžnosti**, če so o njem obveščeni ali če kako drugače izvedo zanj. Navesti morajo dokaze, za katere vedo, in poskrbeti, da se ohranijo sledovi kaznivega dejanja in predmeti, na katerih ali s katerimi je bilo dejanje storjeno, ter drugi dokazi (Bobnar in Miklič, 2015).

ZPND-A velja za tako imenovani »civilni zakon«; nasilja v družini kot drugih oblik nasilja in zlorabe **ne opredeli kot**

kazniva dejanja niti jih posledično ne more kazensko preganjati. Pregon kaznivih dejanj omogoča Kazenski zakonik Republike Slovenije.

Po Križaj in Pristavec Đogić (2014) Kazenski zakonik (KZ-1) opredeljuje kaznivo dejanje kot človekovo protipravno dejanje, ki ga zakon zaradi nujnega varstva pravnih vrednot določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa njegove znake ter kazen za krivega storilca (16. člen KZ-1). Praviloma gre za družbi **najnevarnejša kazniva ravnanja**, zato je naloga zakonodajalca, da izmed množice negativnih človeških ravnanj s premislekom izbere kot kazniva le tista, ki so protipravna in hkrati dosegajo tako visoko stopnjo družbene nevarnosti, da upravičujejo kaznovanje. To nazorno prikazuje Graf 1: v množici neustreznih, neprimernih vedenj in ravnanj nad otroki so samo nekatera opredeljena kot kazniva dejanja, ki terjajo kazenski pregon. Četudi je namreč neko ravnanje v laični in strokovni javnosti lahko opredeljeno kot **nasilje** ali je kot tako določeno v zakonodaji, npr. v ZPND (2016), pa je **pravni odziv** (s poseganjem v pravice posameznikov) treba prilagoditi **vrsti** in predvsem **intenzivnosti** nasilja – četudi nad otrokom.

Na podlagi določil ZPND-A kot DZ ZPacP naznanjena ravnanja nad otroki CSD v nadaljevanju, kot to zahteva zakon, prijavlja policiji, kjer ugotavljajo, da gre za ravnanja, ki pogosto niso ustrezna, a ki hkrati ne izpolnjujejo znakov kaznivih dejanj. Prijava ogroženosti otroka CSD-ju

Dolžnost prijave ravnanja, okoliščin, sprememb na otroku

ZPND-A (2016) v prvem odstavku 6. člena pojasnjuje, da so organi in organizacije ter nevladne organizacije, ki pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se izvaja nasilje, dolžni o tem takoj obvestiti center za socialno delo (CSD), razen v primeru, če žrtev temu izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti.

Družinski zakonik v 180. členu (2021) dodaja, da je **mora vsakdo, zlasti pa strokovni delavci oziroma delavke v zdravstvu ter osebje vzgojno-varstvenih izobraževalnih zavodov in socialnih zavodov ter izvajalci vsebin za otoke v športnih in kulturah združenjih**, ne glede na določila o varovanju poklicne skrivnosti, takoj obvestiti center za socialno delo, če pri svojem delu izve za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati na ogroženost otroka.

Tako ZPND kot DZ usmerjata k takojšnji prijavi okoliščin, ki kažejo na ogroženost otroka, CSD-ju.

Na podlagi ZPND (2008) sprejeti Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (2009) v 3. členu določa, da učitelj ali drug delavec VIZ-a, ki pri otroku opazi spremembe, ki bi bile lahko posledice nasilja, ali mu je otrok zaupal, da je žrtev nasilja ali ima učitelj ali drug delavec VIZ-a informacije o nasilju od tretje osebe, ali pa je bil sam priča nasilju, takoj o tem obvesti svetovalnega delavca VIZ-a ali v njegovi odsotnosti ravnatelja ali pomočnika ravnatelja. Zaposleni v VIZ-u sam ali s svetovalnim delavcem VIZ-a v primeru poškodbe pri fizičnem nasilju, ali spolnem nasilju, ali hudi psihični stiski otroka zaradi nasilja

v družini obvesti pristojni CSD ali če meni, da je to primerno, policijo. Če so navedene posledice opažene pri polnoletnem udeležencu izobraževanja po javno veljavnih programih se mu svetuje, naj obišče zdravnika, ter se ga seznaniti z možnostjo ustrezne pomoči in organizacijami, ki mu lahko nudijo ustrezno pomoč.

VIZ prijavi ogroženost. VIZ ni institucija, ki preverja, ali je ogroženost otroka že tudi sum kaznivega dejanja.

Po pravilniku o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti (2011) je v 5. členu v 1. odstavku opredeljeno, da mora **zdravstveni delavec**, ki pri svojem delu izve za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se izvaja nasilje v družini, o tem najpozneje v 24 urah obvestiti pristojni center za socialno delo, razen če žrtev nasilja temu izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, pri čemer v 2. odstavku dodatno utemelji, da ne glede na prejšnji odstavek v **nujnih primerih, ko je ogroženo življenje žrtve nasilja ali njenih otrok, zdravstveni delavec takoj obvesti policijo** na telefonsko številko 113 ali pristojni center za socialno delo. Po 3. odstavku zdravstveni delavec v primeru nasilja v družini nad otroki najpozneje v 24 urah o tem obvesti pristojni center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo.

Zakon o pacientovih pravicah (ZPacP) v 45. členu (Varovanje poklicne skrivnosti) opredeljuje, da mora zdravnik naznaniti sum storitve kaznivega dejanja zoper življenje in telo, kaznivega dejanja zoper spolno nedotakljivost ter kaznivega dejanja zoper zakonsko zvezo, družino in mladino, pri katerih je bil kot oškodovanec udeležen otrok.

► GRAF 1: V množici neustreznih, neprimernih vedenj in ravnanj nad otroki so samo nekatera opredeljena kot kazniva dejanja, ki terjajo kazenski pregon.

ima širši smisel kot prijava ogroženosti otroka policiji, saj je osrednji cilj CSD-ja pomoč otroku, medtem ko je pri prijavi ogroženosti otroka policiji poudarek na storilcu – »ustavljanju storilca«, »kaznovanju storilca« – in je s tem ravnanjem nudena posredna pomoč otroku. Cilj policijske obravnave je preiskovanje suma storitve kaznivega dejanja v smeri zbiranja dokazov zoper storilca kaznivega dejanja, zoper katerega je lahko v nadaljevanju uveden kazenski postopek, katerega cilj je dokazati njegovo krivdo. Povsem razumljiva je stiska strokovnih delavcev CSD-jev, ki prejemajo prijave ravnanj, okoliščin, sprememb na otroku, da bi prav oni z gotovostjo lahko ocenili, katero ravnanje že predstavlja ravnanje kot znak kaznivega dejanja in katero ne, ter iz strahu pred morebitno sankcijo vse prejete prijave raje posredujejo dalje policiji.

Nikakor ne gre zanemariti dejstva, da so strokovni delavci CSD-jev uradne osebe in so lahko za neukrepanje pravno sankcionirani, kadar v času opravljanja svojega dela zaznajo znake kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, za katerega je predpisana kazen zapora 3 leta ali več. Tako kot strokovni delavci CSD-jev (Vrhovno sodišče I Ips 11376/2012-84, 8. 5. 2014) so uradne osebe npr. policisti, inšpektorji, ravnatelj/-ica osnovne šole – direktor/-ica javnega zavoda kot npr. direktor/-ica zdravstvenega doma (Vrhovno sodišče I Ips 159/2007, 2. 4. 2009), in četudi ZPDN-A kot DZ in ZPacP ne določajo sankcij za opustitev prijave, uradni osebi sankcijo zapora do treh let za opustitev ovadbe kaznivega dejanja ali storilca kaznivega dejanja opredeljuje po 281. členu KZ-1. Resda učitelj pri opravljanju pedagoškega dela – status uradne osebe bi imel pri izdajanju spričeval oz. diplome –, podobno kot tudi zdravnik v ambulanti ali psiholog, ni uradna oseba, kot jo opredeljuje KZ-1, zato pa je protokol ravnanja po ZPDN-A sprejetih pravilnikih jasan.

Podrejeni seznanjeni nadrejenega, kot to zahteva protokol, nadrejeni kot uradna oseba nasilje nad otrokom naznani največkrat CSD-ju, na CSD-ju zaposleni strokovni delavec kot uradna oseba nasilje nad otrokom prijavi policiji, kjer ugotavljajo znake kaznivega dejanja in v primeru utemeljenega suma, da je oseba izvršila kaznivo dejanje nad otrokom, podajo kazensko ovadbo, v primeru ko se sum ne potrdi, pa na državno tožilstvo podajo poročilo.

Najpogostejša kazniva dejanja, izvršena na škodo otrok

Kazenski zakonik (KZ-1) nasilje nad otroki najpogosteje obravnava kot posamezna samostojna kazniva dejanja v sklopu vseh kaznivih dejanj zoper zakonsko zvezo, družino in kot posamezna samostojna kazniva dejanja v sklopu vseh zoper spolno nedotakljivost.

ZPND-A (2016) tako resda pojasnjuje, da je otrok žrtev nasilja v družini že tudi v primerih, ko je priča nasilju, kar ne vzdrži kazenske zakonodaje, ki istega otroka opredeljuje kot očitveca, pričo in ne kot oškodovanca nasilja v družini. Otrok, ki vidi nasilje, ga zazna, je med predkazenskim ali policijskim postopkom očitvec, oseba, ki lahko poda relevantne informacije o dogajanju. V kazenskem postopku je otrok priča, ki bi lahko podala relevantne informacije, ki so v pomoč sodišču pri odločanju, ni pa žrtev ali oškodovanec nasilja. Ob tem je treba poudariti, da je otrok v primeru, ko je priča nasilju med npr. odraslimi (starši, skrbniki itd.), v nadaljnjem kazenskem postopku tudi t. i. imenovana privilegirana priča, ki ji ni treba pričati zoper storilca, če se tako izrazi. V takšnem primeru otroka sodišče ne zasliši, iz spisa se hkrati izločijo tudi ugotovitve, ki jih je s pogovorom z otrokom pridobila policija.

Otrok je žrtev in s tem oškodovanec nasilja v družini v času po svoji polnoletnosti, ko postane pravno enakopraven član družine. Če je takrat žrtev nasilja s strani družinskih članov, s katerimi sobiva, je po pravni kvalifikaciji oškodovanec nasilja v družini. Pred dopolnjenjo polnoletnostjo je isti otrok, oškodovanec istega nasilja, s strani istih oseb oškodovanec kaznivega dejanja zanemarjanja in surovega ravnanja z mladoletno osebo po 192 členu KZ-1.

Zanemarjanje, psihično, fizično nasilje in drugo nasilje nad otrokom – npr. beračenje otroka, roditelj, ki izvršuje kazniva dejanja skupaj z otrokom ali otroka sili k izvrševanju kaznivih dejanj, roditelj, ki ne skrbi za redno in sistematično osnovnošolsko izobraževanje otroka – policija, ki je zakonsko pooblaščen za odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj v predkazenskem postopku obravnava kot **kazniva dejanja zanemarjanja mladoletne osebe in surovo ravnanje** po 192. členu KZ-1. in ne, kot bi se v strokovni ali laični javnosti avtomatično sklepalo, kot kaznivo dejanje nasilje v družini.

Prej navedena pomembnost upoštevanja vrste nasilja kot tudi njene intenzitete se kaže v primeru sodbe, kjer je bil otrok posredna žrtev nasilja v družini. Višje sodišče v Ljubljani je v sodbi II Kp 973/2009 z dne 5. 1. 2010 opredelilo, da je otrok, ki je bil priča nasilju, ki ga je storilec izvajal nad drugim polnoletnim članom, oškodovanec kaznivega dejanja po 1. odstavku 192 člena KZ-1 in ne nasilja v družini, kot bi avtomatično sklepali, in še to šele takrat, ko je ocenilo, da je ravnanje storilca predstavljalo hudo kršitev dolžnosti do otroka in je njegovo ravnanje pri otroku povzročilo dodatne posledice, ki so se kazale v prestrašenosti, poslabšanju učnega uspeha, s čimer bi lahko bil ogrožen otrokov razvoj. Takšno vedenje in ravnanje storilca mora biti praviloma dolgotrajno, intenzivno, posledice na otroku pa vidne in merljive.

Kot že navedeno, je neko ravnanje lahko opredeljeno kot nasilje tako v laični kot strokovni javnosti in je kot takšno tudi vrednoteno zakonodajno v ZPDN-A, ko hkrati temu ne pritrjuje pravni odziv. Vrhovno sodišče je v sodbi I Ips z dne 23. 7. 2015 opredelilo, da vsi neprimerni vzgojni ukrepi še niso kaznivo dejanje: »Ali gre za surovo ravnanje in trpinčenje, je potrebno ocenjevati namreč v vsakem

konkretnem primeru posebej. Ocenjevati je potrebno, ali je takšno ravnanje zaradi svoje grobosti in intenzivnosti vzgojne ukrepe proti otroku že presešlo. Pri tem se seveda presoja, ali pomeni ravnanje globlji, grob poseg v telesno ali duševno celovitost oškodovanca, ali pomeni intenzivnejše telesne ali duševne bolečine, občutek telesnega nelagodja ipd., potrebno je upoštevati tudi mladoletnikovo starost in s tem povezano njegovo telesno in duševno razvitost.«

Praviloma enkratno ravnanje ne zadošča znaku kaznivega dejanja, opredeljuje Vrhovno sodišče RS, v sodbi I Ips 84687/2010 z dne 23. 7. 2015: »Kazenski zakonik pri alternativnih oblikah kaznivega dejanja zanemarjanja mladoletne osebe in surovega ravnanja uporablja nedovršeno obliko, vendar pa navedeno še ne pomeni, da dejanja ni mogoče storiti z enkratnim ravnanjem.«

Otrok je seveda lahko tudi oškodovanec ekonomskega nasilja. **Ekonomsko nasilje**, izvršeno nad otrokom, je opredeljeno v 194. členu KZ-1 kot **neplačevanje preživitve**. Pri utemeljitvi kaznivega dejanja bo policija z zbranimi dokazi utemeljevala tako zmožnost plačevanja preživitve kot razpoložljivost finančnih in materialnih sredstev osumljene osebe, roditelja, ki je pravno-formalno opredeljen kot oseba, ki bi morala plačevati preživitvo. Tako bo policija v podani kazenski ovadbi navedla okoliščine, ki kažejo na dejstva, da se osumljeni izmika plačevanju preživitve in da je zaradi neplačevanja preživitve ogrožen socialni položaj otroka (Miklič, 2023).

Zmotno je razmišljanje, da gre za ugrabitev, ko eden izmed staršev drugemu, ki ima pravico do otroka, tega ne izroči. Največkrat gre za zelo akutno ali aktualno problematiko stikov staršev s svojimi otroki. Roditelj, ki ima legitimno pravico do otroka, a otroka nima v oskrbi in varstvu in ima podatek, kje točno se otrok nahaja (največkrat pri drugem roditelju), naznani na policiji sum storitve kaznivega dejanja **odvzema mladoletne osebe** po 190. členu KZ-1 (2012) (Miklič, 2023).

Spolno nasilje nad otrokom, mlajšim od 15 let, je v 173. členu KZ-1 opredeljeno kot povsem samostojno kaznivo dejanje: **spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let**. Otrok v starosti do 15 let je oškodovanec kaznivega dejanja po 173. členu KZ-1, če je bilo nad njim izvršeno kakršno koli spolno dejanje z uporabo ali brez uporabe fizičnega stika ali sredstev. Tako je npr. navedeno kaznivo dejanje nad otrokom do 15 let izvršeno, ko npr. storilec onanira v prisotnosti otroka, ga npr. sili, da ga opazuje med njegovimi spolnimi dejanji in z otrokom nima fizičnega stika, kot v vseh drugih različnih spolnih dejanjih ter v skrajni obliki, kot je analno ali vaginalno posilstvo. Zakon jasno opredeljuje, da je otrok povsem spolno nedotakljiv v starosti do njegovega 15. leta starosti. Po dopolnjeni starosti 15 let je otrok lahko oškodovanec različnih oblik kaznivih dejanj, npr. posilstva (170. člen KZ-1), spolnega nasilja (171. člen KZ-1) (Miklič, 2023).

Otroka, mlajšega od 15 let, se lahko spolno izkorišča tudi na način, da se ga foto-, video- ali avdiodokumentira. Dejanja se lahko izvedejo tako v fizičnem kot virtualnem svetu in so zajeta v 176. členu KZ-1: **prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva** (Miklič, 2023).

V tretjem odstavku 176. člena sta opredeljeni dve obliki izvršitve kaznivega dejanja. Prva opredeljena oblika izvršitve kaznivega dejanja je pridobivanje in posredovanje pornografskega ali drugačnega seksualnega gradiva, ki vključuje mladoletne osebe. V drugi obliki je kot dodatek opisu oblike izvršitve kaznivega dejanja dodana uporaba informacijske tehnologije za pridobivanje in posredovan-

je takšnega gradiva. Kazenski pregon storilcev kaznivih dejanj po tretjem odstavku 176. člena KZ-1 zastara po dvajsetih letih (Deisinger, 2017, v Miklič, 2023).

Če oseba ob preiskavi njenih e-napraw poseduje sporno gradivo, je to kaznivo, ker gre za posest. Izvršitvi kaznivega dejanja po 176. členu KZ-1 se oseba lahko izogne, če sporno gradivo nemudoma izbrše. Ko si mladoletna fant in dekle v intimnem razmerju pošiljata svoje gole fotografije in sta primerljive starosti ter duševne razvitosti, še ne gre za izvršeno kaznivo dejanje. Posredovanje intimnih fotografij in s tem izvršitev kaznivega dejanja po 176. členu KZ-1 nastane z dejanjem, ko eden izmed bivših intimnih partnerjev (npr. fant) brez vednosti posreduje intimne posnetke ali intimne fotografije zdaj že bivšega intimnega partnerja (npr. dekleta) drugim osebam (npr. prijateljem) ali jih javno objavi (npr. na družbenih omrežjih). Če je osumljena oseba na dan zasega e-naprave in s tem spornega gradiva dopolnila 14 let, je ta oseba že v vlogi osumljenega kaznivega dejanja po 176. členu KZ-1 (Brezovnik, 2019, v Miklič 2023).

ZBIRANJE OBVESTIL OD PRIJAVITELJA OZ. OSEB, KI BI PODALE RELEVANTNE INFORMACIJE

Po prejeti prijavi bo policija preiskavo suma kaznivega dejanja, izvršenega na škodo otroka, med drugim usmerila v zbiranje obvestil od ljudi, ki bi kar koli vedeli o kaznivem dejanju, otroku ali domnevnem storilcu.

Pri preiskovanju sumov kaznivih dejanj, katerih oškodovanec je otrok, je namreč nujno široko zbiranje informacij od različnih oseb, ki otroka poznajo, ga spremljajo ali imajo z njim osebne stike. Za uspešno preiskavo suma storitve kaznivega dejanja, katerega oškodovanec je otrok, bo policija potrebovala tudi dodatna mnenja oz. poročila različnih strokovnih služb. Gre za pridobivanje podatkov o otroku kot storilcu in kaznivem dejanju pri strokovnjakih s področja socialnega dela, pediatrije (otrokovega zdravnika), patronažne službe ter različnih preostalih strokovnjakih zdravstvene stroke, kot so npr.: psihologi, klinični psihologi, specialni in rehabilitacijski pedagogi, psihiatri in psihoterapevti.

Za otroka so izjemno pomembni strokovnjaki pedagoške stroke. To so osebe, s katerimi preživi večino časa, in to več let; vzgojitelji v vrtcih, učitelji v šolah, ki ne spremljajo samo enega otroka, temveč prek njega celotno družino in preostale njegove sorojence. Otroku pomembne osebe so še različni vaditelji, trenerji, morda varuhi. Gre namreč za osebe, ki otroka zelo dobro poznajo ali imajo o njem najrazličnejše specifične informacije. Vse svoje ugotovitve bo policija pisno evidentirala v obliki *uradnih zaznamkov o opravljenih razgovorih oz. uradnih zaznamkov o ugotovljenih dejstvih in okoliščinah kaznivega dejanja*, ki bodo sestavni del spisa, ki ga bo policija ob zaključku preiskave posredovala državnemu tožilstvu (Miklič, 2023).

Te iste osebe so lahko kasneje v času kazenskega postopka na sodišču priče. Kot priče so vabljeni na zaslišanje na sodišče in vabilu se morajo odzvati ter pričati.

SKLEP

Otrok se vedno zaupa le osebi, za katero oceni, da je zaupanja vredna, in zaupanje otroka je za odraslega pravzaprav njemu izkazana največja čast. Odrasli naj stori, kar je nujno, kar je prav, ne samo zaradi zakonske obveze podaje prijave, temveč zaveze otroku (Miklič, 2023).

VIRI IN LITERATURA

- Adams, K. M. (2013). *Po tihem zapeljani: ko si starši otroke naredijo za partnerje*. Modrijan.
- Aničič, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T., in Sušnik, A. (2017). *Nasilje nad otroki. Smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjenje in / ali nasilje*. Društvo za nenasilno komunikacijo. https://www.drustvo-dnk.si/images/publikacije/2017-smernice_otroci.pdf
- Blagg, H., Hughes, A. J., in Wattam, C. (1989). *Child sexual abuse: listening, hearing and validating the experiences of children*. Longman.
- Bobnar, T., in Miklič, N. (2015). Preiskovalni pogovor z otrokom, žrtvijo zlorabe. V D. Frangež in B. Slak (ur.), *Osební dokazi v teoriji in praksi*, (str. 77-80). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za varnostne vede.
- Carroll, M., in de Haan, E. (2012). Ethical maturity and contracting for supervision: The full quality circle. V E. de Haan, *Supervision in action: A relational approach to coaching and consulting supervision* (str.103-120). Open University Press.
- Čerče, M., Uran, Z., in Krenker, T. (2023). Modeli in tehnike za ravnanje v etično občutljivih situacijah (str. 623-647). V V. Poštuvan in M. Čerče (ur.), *Psiholog v dilemi: etične vsebine in etična zavest v praksi*. Založba Univerze na Primorskem. <https://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-293-275-6.pdf>
- Društvo psihologov Slovenije (2018). *Etični kodeks poklicne etike psihologov*. http://www.dps.si/wp-content/uploads/2018/06/KPE_2018.pdf
- Društvo za nenasilno komunikacijo. *Kaj je nasilje?* <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html>
- Društvo za nenasilno komunikacijo (2023). *Opazim in ukrepam*. https://www.drustvo-dnk.si/images/publikacije/2023-DNK-Informatione_za_zaposlene_v_VIZ.pdf
- Društvo psihologov Slovenije (2023). *Mnenje društva psihologov Slovenije ob obravnavi dogodkov medvrstniškega nasilja v medijih represivnih ukrepov zamejitve nasilja*. <https://sticisce-sredisce.si/wp-content/uploads/2023/05/2023-5-18-Nasilje-mnenjeDPS.pdf>
- Filipčič, K., in Klemenčič, I. (2011). *Obravnava nasilja v družini. Proročnik za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih*. Inštitut za kriminologijo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/SRI/obravnavanje_nasilja_v_druzinah.pdf
- Filipčič, K. (2019). Ogrožen otrok v labirintu pravnih pravil. V V. Leskošek, T. Kodele in N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 31-49), Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Frei, K. (1996). *Spolna zloraba. Z odkrito besedo do varnosti*. Kres.
- Grad Tekavčič, O. (2004). Svetovalci. V O. Grad Tekavčič (ur.), *Pogovori z ljudmi v duševnih stiskah. Priročnik za svetovalce* (str. 225-230). Psihiatrična klinika Ljubljana. Slovensko združenje za preprečevanje samomora. <https://omp.zrc-sazu.si/zalozba/catalog/download/1727/7195/1813?inline=1>
- Hawkins, P., in Shohet, R. (2012). *Supervision in the helping professions* (4. izd.). Mc Graw-Hill Education.
- Joyce, P., in Sills, C. (2014). *Skills in Gestalt Counselling & Psychotherapy*. Sage Publication Ltd.
- Križaj, M., in Pristavec Đogić, M. (2014). Kaznivo dejanje grožnja in razžalitev. Primerjalni pregled, RS, Državni zbor, Raziskovalno dokumentacijski sektor
- https://fotogalerija.dz-rs.si/datoteke/Publikacije/Zborniki_RN/2014/Kaznivo_dejanje_groznje_in_kaznivo_dejanje_razzalitve.pdf (dne 5. 9. 2020).
- Leskošek, V., Miklič, N., in Sitar Čurić, S. (2024). Postopki in ravnanja po prijavi zanemarjanja ali nasilja nad otrokom. V V. Leskošek, T. Kodele in N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 141-173). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Lešnik Mugnaioni, D. (2014). Otroci v primežu zlorabe moči. V *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: izdaja ob 25. obletnici delovanja Društva SOS telefon* (str. 95-107). Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja.
- Miklič, N. (2023). Znaki nasilja nad otrokom. V J. Krek in N. Miklič (ur.), *Zaščita otroka pred izvenšolskim nasiljem. Prepoznavanje znakov in preprečevanje nasilja nad otroki. Priročnik za vzgojitelje, učitelje in druge strokovne delavce* (str. 3-13). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Miklič, N. (2023). Otrok spregovori. V J. Krek in N. Miklič (ur.), *Zaščita otroka pred izvenšolskim nasiljem. Prepoznavanje znakov in preprečevanje nasilja nad otroki. Priročnik za vzgojitelje, učitelje in druge strokovne delavce* (str. 15-24). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Miklič, N. (2023). Prijava nasilja nad otrokom in najpogostejše oblike kaznivih dejanj nad otroki. V J. Krek in N. Miklič (ur.), *Zaščita otroka pred izvenšolskim nasiljem. Prepoznavanje znakov in preprečevanje nasilja nad otroki. Priročnik za vzgojitelje, učitelje in druge strokovne delavce* (str. 25-41). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Miklič, N. (2023). Preiskava suma kaznivega dejanja nad otrokom. V J. Krek in N. Miklič (ur.), *Zaščita otroka pred izvenšolskim nasiljem. Prepoznavanje znakov in preprečevanje nasilja nad otroki. Priročnik za vzgojitelje, učitelje in druge strokovne delavce* (str. 69-72). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Nacionalni inštitut za javno zdravje. Z zdravjem povezana vedenja v šolskem okolju (HBSC 2022) v Sloveniji. https://nijz.si/wp-content/uploads/2023/10/HBSC_e_verzija_pop_2023-2.pdf
- Nacionalni inštitut za duševno zdravje (2024). *Kaj je duševno zdravje*. <https://www.zadusevnozdravje.si/dusevno-zdravje/kaj-je-dusevno-zdravje/>
- Pavlovič, Z. (2008). Pravice otrok, pravice staršev. V M. Jenkole (ur.), *Zagovornik - glas otroka: zbornik prispevkov za izobraževanje zagovornikov: pilotski projekt 2007-2009* (str. 9-19). Varuh človekovih pravic.
- Pelc, J., Horvat Rauter, B., in Šraj Lebar, T. (2023). *(Po)moč učitelja, ko je učenec v duševnih stiskah*. <https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/10/Uvodnik.pdf>
- Poberžnik, Ž. (2023). *Pogoste duševne bolezni otrok*. https://revija-vita.com/vita/96/Pogoste_du%C5%A1evne_bolezni_otrok#gsc.tab=Oiri
- Rus - Makovec, M. (2004). *Družina in nasilje*. 22-27. <https://www.varuh-rs.si/porocila-projekti/projekti-dogodki/posveti/nasilje-v-druzini-poti-do-resitev/povzetki-referatov/maja-rus-makovec/>
- Salvador, C. M. (2017). *Beyond the self: Healing Emotional Trauma and Brainspotting*. Alecs. Instituto de Desarrollo Humano.
- Trimboli, O. (2022). *How to listen, discover the hidden key to better communication*. PAGE TWO.
- Slovenska krovna zveza za psihoterapijo. *Etični kodeks Slovenske krovne zveze za psihoterapijo*. <https://www.skzp.si/o-skzp/eticni-kodeks-slovenske-krovne-zveze-za-psihoterapijo/>
- Slovar slovenskega knjižnega jezika (2014). Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- Tomori, M. (2006). Otrok v nasilni družini - od priče in žrtve do izvajalca nasilja. V *Zlorabe in nasilje v družini in družbi. XII. Spominsko srečanja akademika Janeza Miličinskega. Inštitut za sodno medicino Medicinske fakultete v Ljubljani*.
- Zinn, L. M. (1993). Do the right thing: Ethical decision making in professional and business practice. *Adult Learning*, 5(27), 7-8.

PRAVNI VIRI

- Družinski zakonik* (2017). Ur. L. RS, 15/2017, 21/18. ZNORG, 16/19 - ZNP-1 IN 22/19
- Kazenski zakonik* (2012). Ur. I. RS, 50/12- uradno prečiščeno besedilo, 6/16 - popr., 54/15, 38/16 in 27/17.
- Konvencija o otrokovih pravicah* (1989). Ur. I. SFRJ-MP, 15/1990, Ur. I. RS, 9/1992, 3/1993, 9/1993, 5/1999, 2/2008, 3/2011 in 9/2012.
- Pravilnik izobraževanja* (2009). *Pravilnik o obravnavni nasilja v družini z vzgojno-izobraževalne zavode*. Ur. I. RS, 104/2009.
- Pravilnik zdravstva* (2011). *Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti*. Ur. I. RS, 38/2011
- Ustava Republike Slovenije* (1991). Ur. I. RS, 33/91-I, 42/97 - UZS68, 66/00 - UZ80, 24/03 - UZ3a, 47, 68, 69/04 - UZ14, 69/04 - UZ43, 69/04 - UZ50, 68/06 - UZ121,140,143, 47/13 - UZ148, 47/13 - UZ90,97,99 in 75/16 - UZ70a.
- Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini*. Ur. I. RS 25/2010.
- Zakon o kazenskem postopku* (2012). Ur. I. RS, 32/2012 - uradno prečiščeno besedilo, 47/2013, 87/2014, 8/2016 - odl. US, 64/2016 - odl. US in 65/2016 - odl. US, 22/2019.
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini* (2008). Ur. I. RS 16/08 in 68/16 in 57/17.